

THEATER ROTTERDAM

www.theaterrotterdam.nl
hello@theaterrotterdam.nl

Jaarstukken 2016

Productiehuis Rotterdam
Acteursgroep Wunderbaum
Rotterdamse Schouwburg

locatie Rotterdamse Schouwburg

BEZOEK • POST
Schouwburgplein 25
3012 CL Rotterdam
+31(0)10 40 44 111 (kantoor • office)

locatie Ro Theater

BEZOEK
William Boothlaan 8
3012 VJ Rotterdam
+31(0)10 40 46 888 (kantoor • office)

kassa • boxoffice

+31(0)10 4118 110
tickets@theaterrotterdam.nl

verantwoording **Raad van Toezicht 2016**

De Raad van Toezicht van de Stichting Rotterdamse Schouwburg, Stichting Productiehuis Rotterdam en Wunderbaum bestond in 2016 uit: de heer mr. J.P.M. Baeten (voorzitter), de heer drs. H. Andersson, de heer drs. F. Weisglas, de heer dr. D. Molenaar, mevrouw prof. E. Hagdorn-Van der Meijden, mevrouw J. Kriens en de heer R.J. Wiegman.

samenstelling De Raad is samengesteld op basis van een vastgelegd profiel en zijn benoeming is bekrachtigd door het Gemeentebestuur van Rotterdam. De leden zijn conform de statuten benoemd voor vier jaar. Er is in 2008 een 'getrapt' rooster van aftreden vastgesteld zodanig, dat de vier leden die bij de oprichting tegelijkertijd zijn benoemd, in verschillende jaren aftreden. Dick Molenaar is het eerst aftredende lid, per 2017. De Raad van Toezicht voldoet aan de Code Cultural Governance, op één uitzondering na: een diverse samenstelling. Door samenvoeging met de Raad van Toezicht van het Ro Theater zijn voorsnog geen nieuwe leden benoemd, en kon dit uitgangspunt in 2016 niet worden gerealiseerd. Bij de samenstelling van de Raad van Toezicht van Theater Rotterdam in nieuwe samenstelling zal dit in 2017 worden aangepast

vergaderingen In 2016 vergaderde de Raad van Toezicht achtmaal. Er was sprake van een samenvoeging met de Raad van Toezicht van de Stichting Theaterproductie Rotterdam (Ro Theater) ter voorbereiding op de fusie. Besluiten van de Raad regardeerden dus zowel de Rotterdamse Schouwburg als het Ro Theater als Productiehuis Rotterdam als Wunderbaum. Ten gevolge van de voorgenomen fusie van Theater Rotterdam waren er meer vergaderingen dan gebruikelijk. Tot de onderwerpen die besproken werden behoorden onder meer de aanstelling van een algemeen directeur/bestuurder voor Theater Rotterdam. Hiervoor werd Melle Daamen aangezocht. Hij trad aan in september 2016. Van alle vergaderingen is verslag gelegd.

overleggen De voorzitter van de Raad heeft een vergadering van de Ondernemingsraad bijgewoond, hier werd de stand van zaken rond de voorgenomen fusie besproken en konden er vragen worden gesteld. De voorzitter en de directie hebben geregeld overleg gevoerd over de gang van zaken binnen de schouwburg, Wunderbaum en het productiehuis. Leden van de Raad wonen met grote regelmaat voorstellingen bij. De Raad van Toezicht heeft overleg gehad met een delegatie van het Management Team en met de Ondernemingsraad, mede ter voorbereiding van de jaarlijkse functioneringsgesprekken met de directie.

Accountant De Raad van Toezicht heeft in 2015 een nieuwe accountant aangesteld (Berghout+MAS accountants), hierin is in 2016 niets veranderd.

Theater Rotterdam De Raad is verheugd over de steun die de plannen voor Theater Rotterdam hebben gekregen bij de verschillende overheden, met name de Rijksoverheid en de Gemeente Rotterdam. Door de Rijksoverheid werd Theater Rotterdam beoordeeld als middelgroot BIS-gezelschap. Dit tempert onze internationale ambities. Productiehuis Rotterdam werd vanaf 2017 opnieuw toegelaten in de

locatie Rotterdamse Schouwburg

BEZOEK • POST
Schouwburgplein 25
3012 CL Rotterdam
+31(0)10 40 44 111 (kantoor • office)

locatie Ro Theater

BEZOEK
William Boothlaan 8
3012 VJ Rotterdam
+31(0)10 40 46 888 (kantoor • office)

kassa • boxoffice

+31(0)10 4118 110
tickets@theaterrotterdam.nl

BIS en ziet daarmee haar Nationale positie als huis voor talentontwikkeling bevestigd. De Gemeente Rotterdam honoreerde onze aanvraag, zij het dat de extra middelen die gevraagd waren niet gehonoreerd zijn. De Raad heeft in zijn overleg met de directie uitgebreid in beleidsvormende en adviserende zin aandacht besteed aan aspecten als strategie, organisatie en bedrijfsvoering, marketing en communicatie en de financiële huishouding van de stichting.

rapportages De Raad van Toezicht heeft kennis genomen van kwartaalrapportages en overige bedrijfsinformatie, van zowel de directie van de Rotterdamse Schouwburg, alsmede van Maartje van Doodewaard, directeur van Wunderbaum en van Tanja Elstgeest, hoofd Productiehuis Rotterdam. De Raad verleende formele goedkeuring aan het jaarverslag 2016 inclusief de controleverklaringen van de vier genoemde stichtingen. Voorts verleende de Raad zijn decharge aan de directie voor het gevoerde beleid in 2016. Tevens stemde de Raad in met de begroting 2017 voor het nieuwe Theater Rotterdam.

enorme prestatie De leden van de Raad zijn van mening dat in het samenspel met de directie en de collega's van het Ro Theater in het afgelopen jaar een enorme prestatie is neergezet: de vorming van één Theater Rotterdam. Een nieuw stadstheater dat het programmeren, produceren van- en het ontwikkelen van talent verbindt. Deze fusie is voorbereid terwijl de continuïteit van de instellingen niet in het geding is geweest. Er is 'gewoon' doorgewerkt. De Raad ziet de fusie als hét antwoord op de grootstedelijke dynamiek, de ontwikkeling van het theater en de gewenste verbreding van het publiek. Daarbij koppelt Theater Rotterdam een sterke lokale zichtbaarheid aan (inter)nationale uitstraling en grensoverschrijdende samenwerkingen, zowel naar andere (meer maatschappelijke) domeinen als letterlijk: grensoverschrijdend. Er wordt ingezet op een sterke internationale werking met regisseur Johan Simons die vanaf 2017 leiding geeft aan het Europese platform binnen Theater Rotterdam.

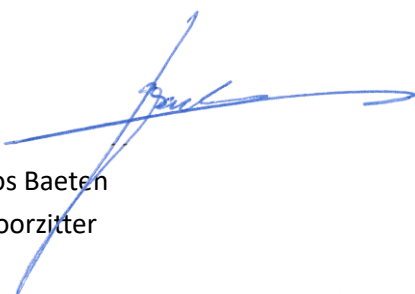
toekomst Deze toekomst is zeer nabij en bepaalt nu al de dagelijkse praktijk van de betrokken instellingen en vraagt van directies en medewerkers flexibiliteit en extra inzet. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor de leden van de Raad zelf, die per 1 mei 2016 omgevormd werd tot één gezamenlijke Raad. Deze Raad kent straks twee vacatures. Nieuwe leden zullen vanzelfsprekend met inachtneming van de Code Cultural Governance en de Code Culturele Diversiteit worden benoemd.

Voor 2017 is het zaak om het nieuwe Theater Rotterdam midden in de wereldstad, midden in Rotterdam te realiseren en een begin te maken met het uitvoeren van de ambities.

Met dank aan de inzet van alle medewerkers.

THEATER ROTTERDAM

Raad van Toezicht Stichting Theater Rotterdam
20 maart 2017

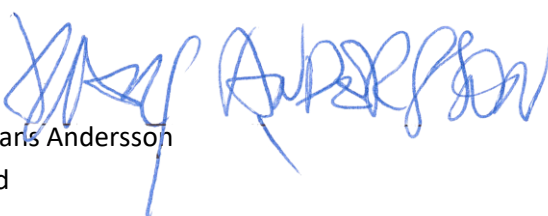
Jos Baeten
voorzitter

Lorike Hagdorn-Van der Meijden
vice-voorzitter

Nick van Hussen
penningmeester

Hans Andersson
lid

Jantine Kriens
lid

Rob Wiegman
lid

Frans Weisglas
lid

Jaarverslag 2016

vooraf Per 2017 is de fusie van Rotterdamse Schouwburg, Ro Theater, Productiehuis Rotterdam een feit. Voor de Cultuurplanperiode 2017-2020 zijn onze meerjarige subsidies verbreed met € 500.000 vanuit het Rijk voor onze productiehuis/talentontwikkelingsfunctie. De aanvraag van Wunderbaum bij het Fonds Podiumkunsten is gehonoreerd. Extra gelden bleven echter achterwege voor internationalisering, locatiewerk en extra openstelling van de Rotterdamse schouwburg.

Hoewel het jaar 2016 voor een belangrijk deel in het teken van de fusie en het verwerven van het benodigde subsidie stond, wist Theater Rotterdam van voorstellingen van de hoogste kwaliteit te programmeren en produceren en talenten te ontwikkelen. Vanaf 1 september trad algemeen directeur Melle Daamen aan als voorzitter van de directie en vanaf dat moment kon de organisatie zich gaan 'zetten'.

Conform de wensen van de Gemeente Rotterdam zal er na een korte terugblik op de Rotterdamse Schouwburg, Productiehuis Rotterdam en Wunderbaum, een toelichting gegeven worden op de risico's en continuïteit, de drie beleidsthema's vanuit de stad, de marketing, de bedrijfsvoering, het overig beleid (educatie), en worden het prestatieraster en de functionele exploitatierekening besproken.

presenteren Rotterdamse Schouwburg

De Rotterdamse Schouwburg presenteert en (co)produceert (inter)nationaal theateraanbod van excellente kwaliteit en stelt zich daarnaast ten doel zich steviger te positioneren als producerend huis en als zichtbare speler in de culturele en maatschappelijke arena. De positionering van topschouwburg met internationaal profiel én met tentakels in de grootstedelijke omgeving.

bezoekers De Rotterdamse Schouwburg ontving in 2016 188.799 bezoekers. Dit zijn 58.800 bezoekers meer dan begroot voor 2016. Het betreft bezoek aan voorstellingen en festivals, incl. Festival De Keuze. Deelnemers aan evenementen en randprogrammering zijn niet in deze bezoekerscijfers opgenomen.

kwaliteitsaanbod & labelling De Rotterdamse Schouwburg bracht meer presentaties die verband kregen door routes te maken in de programmering. De Rotterdamse Schouwburg bleef een vaste waarde als kernpuntschouwburg voor zeven van de acht BIS-gezelschappen (Tryater uitgezonderd) en toonde een selectie van zowel hun grote als het kleine zaal aanbod. Met de gezelschappen zijn we continu in gesprek over hun wens tot seriebespeling. Met Toneelgroep Amsterdam en het Noord Nederlands Toneel/Club Guy & Roni bouwen we de samenwerking uit na goede ervaringen.

dans De Rotterdamse Schouwburg is dé dansschouwburg van Nederland. In 2016 brachten we gerenommeerde nationale en internationale namen tot de meest talentvolle nieuwe choreografen en makers. Het jaar opende met een uitverkochte *Kaash* van Akram Khan en met gezelschappen als Scapino Ballet Rotterdam, Het Nationale Ballet, Conny Janssen Danst, NDT, Rosas en SiDi Larbi. Met de nieuwe programmalijn *Art of Performing* presenteerde de Rotterdamse Schouwburg de nieuwste ontwikkelingen op dans en performance gebied met Trajal Harrell, Olivier Dubois met 40 Rotterdamse amateurs op het grote toneel, Meg Stuart, Jan Martens, Jefta van Dinther en Israël Galvan. Met dit internationale aanbod werd het verdwijnen van Festival de Keuze per september 2016 opgevangen.

Club Guy & Roni, ICK, Nicole Beutler, ISH en LeineRoebana vertegenwoordigden het Nederlandse middensegment. Dit jaar is al intens met Ann Van den Broek en Alida Dors samengewerkt, in het vooruitzicht van hun alliantie met Theater Rotterdam per 2017. De nieuwe talenten waren voldoende aanwezig met producties van Korzo en Dansateliers. Het publiek weet de weg naar deze makers steeds beter te vinden doordat deze makers in een context worden geplaatst, bijvoorbeeld door hen in *De Dansweek* te verbinden met grote gezelschappen in double-bills. Lokaal talent wordt vaak verbonden aan de programmering en kent een hoogtepunt met *Rotterdam Danst* als afsluiting van *De Dansweek* waar het Rotterdams dansveld zich in al zijn diversiteit laat zien.

kleine zaal De schouwburg stond weer garant voor een scherpe selectie Kleine Zaal-voorstellingen. Waar de Kleine Zalen op veel plekken in Nederland financieel onder druk is in Rotterdam is een trouw en kritisch publiek opgebouwd met als aanvoerders de Onbeperkt-Kleine Zaal-kaarthouders. We labelen hier ook steeds meer, zoals een special met Moeremans & Sons, die hun opgebouwde oeuvre in een driedaagse wervelstorm toonden.

Zaal Ro Theater De locatie van het Ro Theater werd optimaal gebruikt in de liefdevolle vechtvorstelling *Niet meer zonder jou* van de Female Economy, waarin moeder en dochter Oral elkaar de grote waarheid vertelden. Adelheid Roosen wist opnieuw een groot (nieuw) publiek in het hart te raken. Ook de uitverkochte voorstelling *Ergens Anders* van Micha Wertheim stond hier op de goede plek.

cultureel divers De cultureel diverse programmering werd geïntegreerd in het aanbod zonder dit als doelgroepenbeleid uit te venten: van het Nederlands Blazersensemble met Mohsen Namjoo tot Flamenco Biënnale, van de gebroeders Timisela tot Urban Myth. Daarnaast is in het kader van *Rotterdam viert de Stad* in samenwerking met KEN Theater/Kenneth Aspoort een Spoken Arts programma in juli georganiseerd. Evenementen die voor diversiteit in doelgroepen hebben gezorgd, zijn het NK Turks Volksdansen op 8 januari met ruim 500 bezoekers.

jeugd & jongeren Na de volle zalen van de succesvolle Ro Theater familievoorstellingen *De Gelaarsde Poes en Snorro* trok stadsgezelschap Maas Theater en Dans een groot publiek naar hun grote zaal versie van *Alice*

In wonderland. De titelrol werd sterk ingevuld door Roos van Leeuwen die we gedurende het jaar nog in een aantal rake rollen (bij Moeremans en Sons) zagen. Zuidelijk Toneel/Artemis maakten in regie van Jetse Batelaan de ontregelende voorstelling *Hoe de grote mensen weggingen en wat er daarna gebeurde*, waar het (geselecteerde) jonge publiek de voorstelling ‘noodgedwongen’ moest overnemen.

internationaal De Rotterdamse Schouwburg presenteert een onderscheidend internationaal aanbod, zoals de Münchner Kammerspiele met *Warum läuft Herr R. Amok*. Regisseur Susanne Kennedy zette een volgende stap in haar oeuvre van sterk visueel theater, waarin ze haar publiek niet op het gemak stelt, maar confronteert met onderhuidse vulkanische krachten. En er was het Canadese *7 Fingers* dat zich liet inspireren door het werk van Jeroen Bosch. Technisch leverde dit prachtige plaatjes op in samensmelting van beeld en beweging. Tegelijk was dit ook het manco van de voorstelling *Bosch Dreams*, waarin de krachtige circusperformers vrijwel onzichtbaar bleven. Van regisseur Fabrice Murgia toonden we de voorstelling *Children of Nowhere* over verlaten spooksteden die inmiddels op vele plekken op de wereld als puinresten van onze beschaving overeind staan.

Vlaams De Schouwburg is niet meer voor te stellen zonder onze Zuiderburen en daarom werd het Vlaamse aanbod zichtbaarder en aansprekender gemaakt voor nieuw publiek door labelling, de *Gentse Dagen*, waarbij een bijzondere aanbod op gebied van theater/dans en performance bijeen werd gebracht. Het bevestigde de jarenlange intense samenwerking met Campo, Kopergieterij, NTGent, Alain Platel en het makerscollectief Ontroerend Goed. Hoogtepunt was de ‘happening’ voorstelling *Join the Revolution* van Action Zoo Humain, waarin de Arabische lente overwaaid naar de kleine zaal van de Schouwburg.

producerende schouwburg De Rotterdamse Schouwburg zet zich zelf op het spel en weet medewerkers en publiek steeds weer uit te dagen met ongebruikelijke theatrale vormen, nachtvoorstellingen en marathons. Bijvoorbeeld de performance *Tijd*, van het theatercollectief Schwalbe die de gehele nacht duurde en waarin de grote vergankelijkheid (van theater) in op- en afbouw van een reeks bijzondere decors werd getoond of *Borgen* van NNT, de laatste regie aldaar van Ola Mafaalani, waarin Malou Gorter premier Birgitte Nyborg uit de televisieserie gedurende 10 uur lang vertolkte. Het werd een uitverkocht weekend met veel nieuw publiek waarin het theater als belevenis centraal stond.

De Rotterdamse Schouwburg koos ervoor zich meer te verbinden aan andere disciplines. In de *Gameweek* in november stond het nieuwe werk van theatergroep Urland, *The internet of things*, centraal. Daarnaast had Urland een interactieve game ontwikkeld voor de mediawand. Samen met de voorstelling *Stranger* van Emke Idema, het jongerenfestival *Nerds on Stage* en de thema-avond *Serious Gaming* i.s.m. de Erasmus Universiteit stond de Schouwburg een week lang geheel in het teken van gaming, waarin de traditionele scheidslijn tussen performer en publiek ontbreekt.

In samenwerking met de Erasmus Universiteit toonden we *Guess who's back* van The Young Gangsters op de universiteitscampus, al bleek het lastig om op locatie een gewenst aantal bezoekers te realiseren. Tijdens Het IFFR presenteerden we de drive-in voorstelling *Nightshift* in de parkeergarage Museumpark. Een spannende psychologische thriller die het publiek vanuit de eigen auto kon volgen. In samenwerking met Artemis/De Warme Winkel en Het Rotterdams Lyceum produceerden we *De meest zwaarmoedige voorstelling die ooit gemaakt is op school*.

verkiezingen In navolging van eerdere verkiezingsavonden vond op de avond van de Amerikaanse verkiezingen de *First Lady night?* plaats. Na een volle avond met beschouwingen onder leiding van Francisco van Jole, de verliezers- en winnaarspeech van Wunderbaum en *action writing* van Laura van Dolron gingen we rond 3.00 uur de nacht in. Om 9.00 uur werden we wakker geschud bij het Amerikaans ontbijt en de toespraak van president-elect Trump.

Museum of Water De Schouwburg opende gedurende drie weekenden in september het *Museum of Water* in 't Gemaal op Zuid aan het Afrikaanderplein. Een tentoonstelling van de waterverhalen van Rotterdammers, verzameld op diverse pleinen en festivals, werd omkaderd met gesprek en programmering: van lezing tot watergevecht. Een deel van de Rotterdamse collectie flessen met waterverhalen is nu te zien in Perth Australië. Aan het project was de Rotterdamse schrijfster Sanneke van Hassel als curator verbonden.

Club Imagine Programmamakers die in 2015 zijn opgeleid in de Rotterdamse Schouwburg werden regelmatig ingezet voor zelfstandige programma's. Verder is in het kader van Imagine 2020 een nieuw en bijzonder programmaformat ontwikkeld: *Club Imagine*. Dit programma verbindt het maatschappelijk debat over klimaatverandering met de wereld van theatermakers en denkers. Om de zes weken jaar brengt de club in de hal van Schouwburg verhalen van verandering bij elkaar. Podiumkunst, beeldende kunst, literatuur, reflectie en kritiek komen in contact met wetenschap, politiek en ondernemerschap. Terugkerende formats bieden telkens nieuwe vensters op de werkelijkheid van klimaatverandering. Arie Lengkeek is de programmamaker en de club is als vanzelfsprekend nauw verbonden met het ontwikkelen van een groene schouwburg en 7 Square Endeavour.

talent ontwikkelen Productiehuis Rotterdam

Het laatste jaar van de cultuurplanperiode, kenmerkte zich door het grote aantal voorstellingen op tournee. Enkele trajecten met makers liepen ten einde en dus ontstaat er een tijd van 'oogsten' en 'doorstromen'. Voorstellingen die in eerdere jaren werden geproduceerd of gecoproduceerd, zoals werk van Urland, Alida Dors, Ola Maciejewska, Schwalbe, Tijdelijke Samenscholing en KOBE, reisden nu door het land.

Urland Met Urland rondde Productiehuis Rotterdam een intensief traject af dat mede ondersteund werd door het Fonds Podiumkunsten. Vanaf 1 januari 2017 ontvangt Urland als zelfstandig gezelschap

een meerjarige subsidie van de Gemeente Rotterdam. Urland blijft verbonden aan Theater Rotterdam en coproduceert nog voor vier jaar hun werk.

In 2016 produceerden we met Urland deel drie van de Internet Trilogie, *The Internet of Things*, een radicale voorstelling met een robotarm als hoofdpersoon. Deel twee van de Internet Trilogie – *EXPLORER / Prometheus ontketend* ging op tournee. Thomas Dudkiewicz van Urland werd met zijn bijzondere solovoorstelling *Bedtime Stories* genomineerd voor de BNG Bank Nieuwe Makersprijs.

BackBone Ook het gezelschap van Alida Dors, BackBone, kreeg een plaats binnen de meerjarige subsidieregeling. Het Productiehuis blijft hun werk op eenzelfde wijze ondersteunden als bij Urland. Zowel Urland als Alida Dors zijn ook geïnteresseerd in samenwerking met Theater Rotterdam op het gebied van productie, ontwikkeling en educatie.

KOBE De makers van KOBE vonden nieuwe partners. Nastaran Razawi Khorasani ontvangt vanaf 2017 een tweejarige Nieuwe Makerssubsidie met MAAS theater en dans. Davy Pieters vond onderdak voor haar werk binnen Theater Rotterdam en Theater Utrecht. Ola Maciejewska ging een nieuwe samenwerking aan met het Veem, huis voor performance en met enkele Franse partners.

Tijdelijke Samenschooling De locatievoorstelling *The Big Easy* van Tijdelijke Samenschooling werd omgebouwd tot een reguliere reisvoorstelling. Daarnaast gingen zij een samenwerking aan met De Nwe Tijd en maakten met Rebekka de Wit *We Take It From Here*, een voorstelling over schuld.

De Coproducers Twee voorstellingen werden in 2016 geselecteerd door De Coproducers: *Heimat #2*, een voorstelling van De Nwe Tijd en *The Internet of Things* van Urland. Deze zeven theaters (Rotterdamse Schouwburg, Theater Frascati, Theater aan het Spui, De Verkadefabriek, de Toneelschuur, Theater Kikker en de Zwolse theaters) geven via deze ondersteuning in speelplekken en extra gelden een impuls aan de ontwikkeling van vernieuwend dans- en theateraanbod.

nieuwe samenwerkingen Een nieuwe samenwerking werd aangegaan met regisseuse Suze Milius en met de duo's Le Mouton Noir en het Rotterdamse Schöne Welt. Le Mouton Noir bestaat uit Khadija El Kharraz Alami en Scarlet Tummers. Als start van de samenwerking coproduceerde het Productiehuis hun voorstelling *De Bacchanten* in een breder samenwerkingsverband van verschillende Nederlandse en Belgische huizen (o.a. De Theatemaker, De Brakke Grond en C-Mine). Ook werkte Le Mouton Noir een periode in de Krijn Boon Studio. In de toekomst wordt deze samenwerking voortgezet. Met Schöne Welt maakten we *Paradisus* over de laatste mensen op een vergane aarde: een zus en twee broers die ruziënd ten onder lijken te gaan.

produceren **Wunderbaum**

Wunderbaum sloot dit jaar *The New Forest* af. Het vier jaar durende project, dat zich richtte op het fenomeen 'maatschappelijke verandering', bestond uit theatervoorstellingen, context-

programma's, samenwerkingen met diverse partners buiten de theaterwereld en bovenal de opbouw van een groep mensen om ons heen die er actief onderdeel van uitmaakten.

speelbeurten Wunderbaum realiseerde meer voorstellingen dan ooit. In totaal speelden we 108 keer, waarvan 18 keer in Rotterdam. De belangrijkste oorzaak van het hoge aantal speelbeurten zijn de hernemingen van de succesvolle voorstellingen *We Doen Het Wel Zelf* en *Helpdesk*.

prijzen Wine Dierickx kreeg voor haar rol in *Helpdesk* de Theo d'or. *Helpdesk* werd genomineerd voor zowel het Nederlandse als het Vlaamse theaterfestival. Maartje Remmers werd voor haar rol in *Stop Acting Now* genomineerd voor een gouden kalf in de categorie beste vrouwelijke hoofdrol. Ook voelde het presenteren van maar liefst vier verschillende voorstellingen op het Holland Festival als een mooie bekroning van de afgelopen vier jaar.

The New Forest *The New Forest* was een uitstekend platform waarbinnen de verschillende voorstellingen, seminars, contextprogramma's en ontmoetingen met experts en partners een coherent geheel vormden. Dit gaf *The New Forest* de voorstellingen nog meer maatschappelijke relevantie. De activistische insteek van het begin transformeerde na verloop van tijd organisch naar het centraal stellen van vragen over engagement.

Stop Acting Now Wunderbaum maakte vier nieuwe voorstellingen. In *Stop Acting Now – extended edition* hebben vrijwel alle mensen waar mee is samengewerkt tijdens *The New Forest*, meegespeeld. Deze film stelt de vraag hoe ver persoonlijke engagement voor de gemeenschappelijke zaak eigenlijk reikt. De première vond plaats tijdens het IFFR. Een maand later maakte Wunderbaum de *extended edition*, de film met daarna een theatraal sluitstuk dat aansluitend in de filmzaal gespeeld wordt.

Privacy In *Privacy*, een coproductie met de Warme Winkel, gemaakt in Berlijn vroegen Wine Dierickx en Ward Weemhof zich af of de grens tussen privé en publiek onomkeerbaar geslacht is. In het dagelijks leven zijn ze een koppel en in *Privacy* geven zij zichzelf letterlijk en figuurlijk bloot. *Privacy* toerde na de première in Berlijn door Nederland en België.

The Future of Sex *The Future of Sex* vulde het voor ons nog ontbrekende hoofdstuk van de fictieve nieuwe samenleving in. Seks. Onderzoek wijst uit dat de Westerse mens steeds minder fysieke seks heeft. Wat betekent dit voor ons Westerse ras? In een open en inspirerende samenwerking met Arnon Grunberg en Johan Simons werd de vraag gesteld of de afname van onze interactieve seksuele handelingen zorgelijk is of dat er ook hoopvolle kanten zitten aan een toekomstige samenleving met minder fysiek contact.

repertoire Gedurende het maken en spelen van de nieuwe voorstellingen bleven *Helpdesk* en *We doen het wel zelf* op het repertoire. De voorstelling *Looking for Paul* speelde nog in het buitenland.

programma's Naast deze grote producties organiseerden de Wunderbaumers ook dit jaar programma's en presentaties die onze ondervindingen binnen *The New Forest* uitdroegen. Zo organiseerden ze onder andere contextprogramma's rondom *We doen het wel zelf* en *Stop Acting Now*. In Rio de Janeiro maakten ze een remake met Braziliaanse acteurs en vrijwilligers van *We doen het wel zelf*. Met de scene *Mensen die* uit *We doen het wel zelf* namen ze deel aan diverse evenementen van maatschappelijke organisaties die als thema de participatiemaatschappij hadden. Met Tom Lanoye en Arnon Grunberg werkte Wunderbaum samen voor *The First Lady's night*.

Risico's en continuïteit

Rotterdamse Schouwburg De Rotterdamse Schouwburg behoort tot de culturele basisinfrastructuur van de stad. De organisatie is goed ingericht op het realiseren van 500 voorstellingen. Hiernaast worden zeer uiteenlopende evenementen georganiseerd en/of gefaciliteerd. Samen met partners, binnen en buiten Theater Rotterdam, wordt gewerkt aan een stevig grootstedelijk educatieprogramma.

Het resultaat van de Rotterdamse Schouwburg is € 21.435 positief. De recette zijn lager uitgekomen dan begroot, maar dat wordt ruimschoots goed gemaakt door de overige inkomsten en private en publieke bijdragen. In de private en publieke bijdragen zijn meer inkomsten geworven op het duurzaamheidsproject 7 Square Endeavour, Festival De Keuze en de Europese projecten. De sponsorinkomsten zijn lager omdat de activiteiten waarop de toezegging van het sponsorfonds zijn verkregen nog niet zijn uitgevoerd, naar verwachting gebeurt dat in 2017. De verhuurinkomsten zijn stabiel, de extra inkomsten worden verkregen door extra doorbelasting van kosten.

De activiteitenlasten zijn hoger dan begroot. In de uitvoeringslasten zijn een paar grote projecten opgenomen in het kader van Rotterdam viert de stad: Museum of Water en Dominoes. Hier staan voor een deel publieke en private inkomsten tegenover. Ook is in de begroting geen rekening gehouden met fusiekosten, hiervan is € 105.000 aan kosten opgenomen onder de overige activiteitenlasten en € 40.000 onder de beheerslasten (hier staan inkomsten van het sponsorfonds van € 46.000 tegenover). In de beheerslasten moeten afschrijvingen samengenomen worden met de huisvestingskosten en heeft een onderschijding te maken met begrootte investeringen, wat zijn weerslag heeft in een bestemmingsreserve.

Festival De Keuze Festival De Keuze beleefde zijn laatste editie in maart 2016. Theater Rotterdam functioneert in feite als een festival omdat productie, presentatie, talentontwikkeling en het publiek als vierde pijler verbonden worden. Vanaf 2017 wordt geleidelijk aan een nieuw internationaal performance festival ontwikkeld.

Productiehuis Rotterdam Productiehuis Rotterdam ontvangt een structurele subsidie van ruim € 408.000 van de Gemeente Rotterdam, maar haalde in 2016 een omzet van ruim € 747.000. Veel extra inkomsten ontvingen we uit publieke subsidies en de omzet uit verkoop. Van het Fonds Podiumkunsten ontvingen we

een extra impuls voor talentontwikkeling dat via het Ministerie OCW was vrijgemaakt voor 2015 en 2016. Het bedrag dat we via private subsidies ontvingen, viel wat tegen. De eigen inkomstennorm werd echter toch makkelijk gehaald door de omzet uit verkoop van de vele voorstellingen op tournee.

Het behaalde resultaat van 2016 is voor het Productiehuis € 11.141 negatief. Sinds de bezuinigingen heeft Productiehuis Rotterdam jaarlijks een negatief resultaat dat wordt onttrokken uit de reserve. De jaarlijkse trend van een negatief saldo sinds drie jaar laat zien dat de ambities die Productiehuis Rotterdam in stand houdt (vaak een volledige repetitieperiode voor makers, avondvullende voorstellingen en het betalen van medewerkers en spelers op CAO niveau), moeilijk te combineren valt met de huidige hoogte van de structurele subsidie. De opgebouwde reserves van de stichting zijn in een enkele cultuurplanperiode geslonken naar het minimale. We verwachten echter binnen Theater Rotterdam opnieuw een ambitieuze productiehuisfunctie te kunnen gaan vervullen. Binnen de context van het grotere geheel in de opgebouwde reserve waarschijnlijk voldoende.

wunderbaum In de afgelopen jaren nam de algemene reserve van Wunderbaum af. Derhalve moesten de risico's dit jaar zo beperkt mogelijk blijven. Wunderbaum ging een coproductie aan met De Warme Winkel en vond in het Holland Festival en Hebbel am Ufer (HAU) twee ruimhartige coproductanten. Hierdoor kon de algemene reserve worden opgebouwd en eindigt dit kunstenplan positief.

Levendige binnenstad

De Schouwburg is het huis van Rotterdamse makers als het Scapino Ballet en Conny Jansen danst en het Rotterdams Wijktheater; gezelschappen die diep in het DNA van de bewoners zitten.

Rotterdam We haalden het live-art werk *Dominoes* naar Rotterdam voor Festival de Keuze en verbonden dit viert de stad tevens aan *Rotterdam viert de stad*. Er waren 20.000 toeschouwers en 150 toegewijde vrijwilligers, die een parcours van bijna drie kilometer dominostenen plaatsten, logistiek en inhoudelijk 'bewaakten' tot de eerste steen een zetje kreeg vanuit de Veerhaven.

festivals De festivalkalender was ook in 2016 weer goed gevuld. Tijdens het IFFR, Motel Mozaïque, Operadagen Rotterdam en Poetry International stond de Schouwburg in het middelpunt van activiteiten, waarbij ook de hal goed fungeerde als plek voor lezingen, dans en ontmoeting. We werden plezierig verrast door het directe succes van de eerste editie van het Rotterdamse Stripfestival Crosscomix, waarin de (inter)nationale top van het Stripveld aanwezig was en er bijzondere optredens waren van onder meer Spinvis en Kamagurka.

jazz Daarnaast is de Schouwburg een samenwerking aangegaan met Codarts studenten voor het organiseren van *Jazzy Nights*. Dit is een jamsessie en optreden waar jong talent samenspeelt met gevestigde namen uit de jazz scene. In 2016 vonden negen edities plaats, mogelijk gemaakt door

sponsorgelden van Grolsch/Café Restaurant Floor. Popconcerten waren er slechts twee: Maceo Parker en Cinematic Orchestra. Eén concert moest worden afgelast. Voor 2017 ligt de ambitie hoger en zijn er nu al meer concerten geboekt.

- 4 mei Onze 4 mei programmering is een vaste waarde, met opnieuw grote belangstelling voor de voorstelling *Kamp* van Hotel Modern. Deze combineerden we met een tentoonstelling van geblakerde/gesmolten resten van het bombardementspuin van Rotterdam met stadswandelingen door Marlies Lageweg en een prachtige *Action Writing* van Laura van Dolron, waar ze nut en noodzaak van het herdenken op een nieuwe wijze bevroeg en beschreef.
- urban Wat betreft de Urban binnenstad: de samenwerkingen gecontinueerd met het HipHopHuis Rotterdam voor *HipHopCity* in juni met ruim 800 bezoekers en met *North Sea Jazz* voor een uitverkocht *North Sea Jazz Kids* programma begin juli. Deze evenementen waren in 2015 en in 2016 succesvol en voor 2017 staan zij wederom in de planning.
- Confetti Club Het gezamenlijk georganiseerde feest *Confetti Club* heeft in 2016 twee succesvolle uitverkochte edities in de Schouwburg georganiseerd. Dit feest treedt buiten de begane wegen van het Rotterdamse clubcircuit door audio, video en entertainment samen te brengen en zo de overlap te vinden tussen club en cultuur. Verder faciliteerde de Schouwburg in november wederom het Stadmakerscongres, een groot succes met 900 deelnemers, en het Nationaal Monumentencongres met 600 deelnemers dat speciaal een boekje uitgaf over de geschiedenis van de RS.
- makers in de stad Productiehuis Rotterdam verknoopt disciplines en (kringen van) theatermakers. Langzaam is er vanuit verschillende disciplines een generatie nieuwe makers in de stad aan het ontstaan die elkaar weet te vinden en inspireren en die vaak verbonden met ons zijn of zijn geweest. Met spannende initiatieven, eenmalige festivals op nieuwe en andere plekken als gevolg. Een mooi voorbeeld is Suze Milius met haar Rotterdamse versie van *Huis*. Een bijzonder project waar slechts één bezoeker per keer werd opgenomen in een gezin in Rotterdam dat door Suze Milius was geregisseerd. *Huis* speelde 18 keer en een aantal maal tijdens festival Motel Mozaïque.

Wunderbaum maakte dit jaar geen grootschalig nieuw locatieproject en speelde daardoor minder in Rotterdam dan gebruikelijk. Desondanks realiseerde Wunderbaum 18 voorstellingen in Rotterdam en een aantal avonden op poten die de band met Rotterdam bekleemtoonden.
- IFFR De première van *Stop Acting Now* vond plaats op het IFFR. Het filmfestival gunde Wunderbaum een plek om deze film, die zich afspeelt in het hart van Rotterdam, met medewerking van 250 Rotterdammers in première te laten gaan. Het festival wilde de brug tussen theater en film graag slaan en vond onze film daar een mooi voorbeeld van.
- terugblikken & vooruitkijken Op de première van ons stuk de *extended edition*, na de vertoning van *Stop Acting Now*, organiseerden we samen met *Rotterdam viert de stad* en Imagine 2020 een succesvol

contextprogramma terugblikkend op *The New Forest*. De *We doen het wel zelf*-band trad op, vele gasten die meewerkten aan eerdere voorstellingen deden korte presentaties, acts en nummers. De *Karl Marx karaoke*, die tijdens de speelperiode van *De komst van Xia* furore maakte, stond aan en er was een interactief programma i.s.m. *Rotterdam viert de stad* waarbij het publiek de organisatie kon adviseren over een toekomstig Rotterdam.

Museumpark Wunderbaums participatie-hit *We doen het wel zelf* keerde, om ons seizoen te openen terug in Rotterdam op een geweldige plek midden in de stad. Het Museumpark. Terwijl de patiënten in het EMC in hun bedden meedeinden op de muziek, zagen o.a. veel leerlingen van scholen uit de hele stad en mensen uit de directe omgeving de voorstelling. Verder trad WB o.a. op bij Open Rotterdam en deden we een theatrale interventie tijdens de International Advisory Board Culture.

Cultureel ondernemerschap

verhuur De Rotterdamse Schouwburg heeft in 2016 106 evenementen georganiseerd, die niet onder de reguliere theaterprogrammering vallen. Een interessante mix van commerciële en culturele verhuringen. Het doel van de afdeling Evenementen is om extra inkomsten te genereren, brede netwerken aan te boren en een divers publiek in huis welkom te heten en aan de Schouwburg te verbinden. Daarnaast faciliteert de afdeling een breed scala aan evenementen die een maatschappelijk of stedelijk belang dienen. Een mooi voorbeeld hiervan is World Food Day 2016, dat op 16 oktober plaatsvond.

zakelijke markt Op de zakelijke evenementenmarkt groeit het aandeel van de Schouwburg door te investeren in duurzame klantrelaties door o.a. klantervaringen nauwkeurig te monitoren en het kwaliteitsniveau van de service en faciliteiten continu te optimaliseren. Hierdoor hebben bedrijven als Nationale Nederlanden, Robeco en HAL Investments weer de Schouwburg gekozen als evenementlocatie. Dit geldt ook voor onderwijsinstellingen als Hogeschool Rotterdam en de Erasmus Universiteit – Rotterdam School of Management. De samenwerking binnen Theater Rotterdam biedt ook zakelijk gezien kansen. Een Theater Workshop van het Ro Theater werd gecombineerd met een zakelijk ontvangst voor het consulting bedrijf Borderless in de Krijn Boon Studio. Daarnaast is voor de Gemeente Rotterdam een visie bijeenkomst georganiseerd, waarbij zij werden geïnspireerd door een presentatie van artistiek directeur Ellen Walraven. Vervolgens kregen zij een rondleiding met twee verrassende optredens, door Umland en Tijdelijke Samenscholing, georganiseerd en geproduceerd in samenwerking met het Productiehuis.

samenwerkingen Wunderbaum zette binnen het project *The New Forest* samenwerkingen op met diverse maatschappelijke sectoren, zoals partnerschappen met een reclamebureau (KesselsKramer), een olietransportbedrijf (Achilles Brandstoffen/AVIA), een advocatenkantoor (C'M'S'), een architectenbureau (bureau ZUS), een woningcorporatie (Havensteder) en verschillende rechters van de rechtbank Rotterdam. De samenwerking met de partners is gebaseerd op inhoudelijke, financiële en materiële ondersteuning en hielden, in sommige gevallen intensiever dan andere,

stand tot het einde van het project.

In 2016 voorzag bureau ZUS Wunderbaum van de juiste locatie in het innovatieve bedrijvenpand Schieblock als uitvalsbasis voor *Stop Acting Now*. Het Rotterdams Milieucentrum, de Dakakker, het bureau voor Publieke waarden van Albert Jan Kruiter, All Arts, advocaat Pejman Salim, Topkapi films, Loyens&Loeff en onze steeds terugkerende inspirerende gasten Jan en Hennie leverden inhoudelijke, financiële of materiële bijdragen aan de film. Het IFFR gunde Wunderbaum een premièreplek met internationale allure, waarmee de presentaties op festivals in het buitenland tot de mogelijkheden behoorde.

Eén van de scènes uit *We doen het wel zelf*, een interactieve vragenlijst presenteerde Wunderbaum in toegespitste vorm onder andere op de ambassadeursconferentie op het ministerie van Buitenlandse Zaken en bij de start van de International Advisory Board Culture in Rotterdam waarmee het afzetgebied werd vergroot.

Talentontwikkeling

Naast het fulltime begeleiden van young professionals naar een zelfstandige carrière, investeert Productiehuis Rotterdam in het leggen van relaties tussen amateurs, jonge en gevorderde makers.

Create to Connect	In 2016 maakten we de Rotterdamse versie van <i>Les Mémoires d'un seigneur</i> van de Franse choreograaf Olivier Dubois, mede ondersteund vanuit het Europees netwerk Create to Connect. 38 mannelijke amateurdansers werkten gedurende twee weken met de choreograaf en zijn team aan een bijzondere voorstelling voor de Grote Zaal.
ontmoetingen	Ontmoetingen organiseerden we daarnaast rondom de voorstellingen van Urland. <i>The Internet of Things</i> werd in fases geproduceerd. Professionele relaties werden uitgenodigd bij verschillende presentaties om feedback te geven op het maakproces. Voor de tournee werd een randprogramma van voor- en nagesprekken ontwikkeld.
coaching	De acteurs van Wunderbaum en de zakelijk leider deelden regelmatig hun vakmanschap via coaching van jonge makers en geven ze op aanvraag les aan studenten van theater en film opleidingen.

Marketing

De in 2015 ingezette koers met de speerpunten: heldere positionering en branding, een crossmediale communicatiestrategie gericht op verbinding en content én verbetering van de *customer journey* is in 2016 voortgezet. Door de aandacht voor de ontwikkeling van Theater Rotterdam is met name aandacht geweest voor de eerste twee speerpunten. De klantreis is een cruciaal onderdeel van de positionering van Theater Rotterdam en zal vanaf de start van seizoen 2017/2016 weer extra aandacht krijgen.

communicatie strategie De communicatiestrategie is een crossmediale strategie gericht op verbinding en content met daarin aandacht voor storytelling, nieuwe samenwerkingen, persoonlijk contact, labelling en het kunnen personaliseren. De drie lagen zijn platform, activatie en media.

platform Het fundament wordt gevormd door het platform met drie pijlers: content, contact en conversatie. Vanuit de inhoud trachten we (potentieel) publiek te betrekken en te prikkelen. Onze sociale media spelen hierbij een grote rol, dus de geïntensiveerde inzet werd voortgezet. Ook leerden we veel door te experimenteren met de inzet van sociale kanalen.

Voor het project *Dominoes* werd een besloten Facebook-groep opgezet voor de tweehonderd vrijwilligers die meewerkten op 20 maart. Hierin ontstonden vriendschappen, werd toegeleefd naar het event en werd teruggeblikt op de dag met honderden filmpjes en foto's gemaakt door de vrijwilligers. Tijdens *Dominoes* was de door ons geïntroduceerde hashtag #dominoes010 trending op twitter en instagram. Duizenden beelden, tweets, posts en videoberichten domineerden die dag de sociale kanalen en werden op een groot scherm op schouwburgplein middels een social media dashboard getoond, hetgeen de interactie weer vergrootte.

Voor het project *Museum of Water* lanceerden we een eigen blog en Facebook-pagina volledig gericht op de rijke content in beeld en tekst die het museum te bieden heeft. Ook voor *Club Imagine* wordt gewerkt met een eigen Facebook-pagina waarin de programmeur Arie Lengkeek geïnteresseerden een inkijk geeft in het denk- en maakproces van zijn avond.

Met name voor de speciale projecten met een specifieke doelgroep blijkt de inzet van eigen sociale kanalen effectief omdat dan scherpe keuzes gemaakt kunnen maken die de betrokkenheid vergroten. Aandachtspunt hierin is wel hoe de connectie met de Rotterdamse Schouwburg, en straks Theater Rotterdam, behouden blijft.

Het ontwikkelen van kwalitatieve content speelt een belangrijke rol in de basis laag van onze strategie en zeker video is niet meer weg te denken in het huidige social media landschap. Daarin zullen we blijven investeren. Er worden voortdurend teasers en trailers gemaakt voor specifieke voorstellingen en langlopende programmalijnen (zoals the *Art of Performing*), achtergrondinformatie middels video-interviews en meer.

Met de Doelen en het Luxor Theater is de Rotterdamse Schouwburg, met als doel betere klantgerichte marketing, initiatiefnemer en mede-bedenker van Cruise Control, een marketing automation systeem voor podia. De tool werd ontwikkeld door Peppered in samenwerking met MI-company, gespecialiseerd in big data analyse en het VSB-fonds. Met deze tool is het mogelijk structurele en gepersonaliseerde campagnes te voeren met de input van en op drie kanalen; site, mail en ticketing. Het gedrag van onze bezoekers wordt op deze drie kanalen gemeten om daar vervolgens op in te spelen met bijvoorbeeld gepersonaliseerde tips op basis van sitebezoek.

activatie Op het fundament van het continue platform stapelen we zogenaamde activiteiten met als doel het gesprek en het contact te verdiepen en te versterken. Voorbeelden hiervan zijn samenwerkingen met verschillende partners. Bijvoorbeeld met boekhandel Donner rondom voorstellingen gebaseerd op een boek, *Talk the Talk* met het HipHopHuis waarin in gesprekken en workshop actief de verbinding werd gezocht tussen beide organisaties en de samenwerking met de Erasmus Universiteit rondom de voorstelling *Guess who's back*, waarin we de voorstelling letterlijk naar de studenten brachten.

Door voorstellingen te bundelen zoals in de programmalijn *Art of Performing*, waarin experimentele en beeldende dans en performances bij elkaar gebracht worden, creëren we ook activiteiten. Door het bundelen van voorstellingen, met één campagnebeeld en een cross-mediaal ingezette campagne (van outdoor, bannering, blogsamenwerkingen, interviews, videocontent en recensies) winnen ze gezamenlijk aan communicatiekracht. In de seizoensgids van 2016/2017 introduceerden we meer van deze programmalijnen, die de lezer van de gids richting gaven in het maken van zijn of haar keuze. Een belangrijke lijn hierin was die van Theater Rotterdam waarin we de lezer kennis lieten maken met de nieuwe makers van het stadsgezelschap. De *Dansweek*, *Gameweek* en *Gentse week* zijn in deze ook goede voorbeelden.

Door aan te haken bij actualiteit proberen we ook te activeren. Voorbeelden hiervan waren het aansluiten op de *Art Rotterdam Week* met *De Grote Kunstshow* en het programma rond de Amerikaanse verkiezingen. Met name de laatste was zeer geslaagd te noemen met een herkenbare campagne en een zeer relevant programma.

media Om zichtbaar en mentaal beschikbaar te zijn, is de inzet van betaalde media essentieel. We blijven dan ook de succesvolle strategie volgen om met een aantal kenmerkende en profilerende voorstellingen groot uit te pakken. Zeker met de inzet van sprekend en aantrekkelijk beeld, zoals bijvoorbeeld van *Bosch Dreams* en *Fractus V*, lukt het om deze voorstellingen uit te verkopen. Hiermee zijn we zichtbaar met affichering in de stad, maar ook in relevante bladen of sites. De content die hiervoor ontwikkeld werd ondersteunen we met Facebook-advertising voor een groter bereik en daarmee een grotere kans op conversie en engagement.

positionering
& branding Het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het aanbrengen van een herkenbare lijn in alle uitingen en media. Van Facebook, affichering in de stad, maandagenda, site, e-ticket tot mediawandshow; allen zijn in toon en uiterlijk van één afzender. Daarnaast stond uiteraard de ontwikkeling van de identiteit van Theater Rotterdam centraal. Daartoe ontwikkelden we een positionering die sturend en verbindend is in het creëren van de identiteit en inhoud van het merk en alle signalen die dat merk uitstraalt: visueel, in gedrag, in toon en in marketingstrategie.

Wunderbaum De website thenewforest.nl van Wunderbaum werd in 2016 verder ontwikkeld, op zoek naar de meest efficiënte manier om ons publiek zowel praktische informatie als achtergrond informatie te

bieden.

Productiehuis Rotterdam De vele connecties van Productiehuis Rotterdam met culturele plekken en netwerken in de stad worden gericht ingezet. Er is contact met het Kentheater, HipHopHuis en Hause of Shoqlat over de performance voorstellingen. Voor de language-no-problem-producties zoeken wij expats en anderstaligen op via online forums, We Own Rotterdam en nieuwsbrieven. BIRD, WORM, Ubik, Showroom Mama publiek staat open om iets nieuws te ontdekken en vinden via uitwisselingen de weg naar het Productiehuis. De beeldende kunst organisaties Witte de With en TENT. attendeerden hun netwerk op de voorstellingen *Internet of Things* en *a soft play*.

Over de marketing van Wunderbaum en Productiehuis Rotterdam valt meer te lezen in hun individuele jaarverslagen.

Bedrijfsvoering

Voor wat de bedrijfsvoering betreft richtte de Rotterdamse Schouwburg zich in 2016 op twee fronten: het laatste jaar van het kunstenplan goed afronden en Theater Rotterdam opzetten. De combinatie van die twee leidde ertoe dat 2016 een complex jaar was, waarbij denkkracht, menskracht en het behalen van het beoogde resultaat in bedrijfsbrede zin ook voor een aanzienlijk deel moest worden ingezet op het bewerkelijke fusieproces, met name in de tweede helft van het jaar. Dat gold voor de afdelingen Personeel & Organisatie/HRM, Facilitair, Financiën, maar ook bij Planning, Productie & Theatertechniek werd al volop toegewerkt naar de fusie. De afdeling Events draaide een prima jaar en onderzoekt de mogelijkheden van beide locaties.

directie In het laatste kwartaal is de fusieorganisatie begonnen als één te opereren, vanaf dat moment met de driekoppige directie. Niettemin moesten de fusiepartners nog steeds separaat draaien en het laatste boekjaar van de vier-jarencyclus afronden en verantwoorden als zelfstandige stichtingen.

fusie Na de oprichting van Stichting Theater Rotterdam, de vorming van één governance en het notarieel, actuair en juridisch voorbereiden van de beoogde feitelijke fusie per 1 maart 2017 heeft aan het eind van het jaar de omschaling van het personeel plaatsgevonden en zijn de voorbereidingen getroffen om per 1 januari 2017 vanuit één financiële administratie te kunnen starten. Dat was door het vrijwel gelijktijdige vertrek eind 2016 van zowel de controller van de Rotterdamse Schouwburg als van het Ro Theater een uitdaging. Op een aantal plaatsten is, zo bescheiden mogelijk, extra hulp aangetrokken voor advies en ondersteuning. De extra werkzaamheden ten gevolge van de fusie trokken een stevige wissel op de inzet van met name medewerkers op strategische posities. Dat was ook te merken aan wat extra uitval, maar in het verzuim blijft met name het langdurig verzuim van (van steeds verschillende medewerkers, om verschillende redenen) een terugkerende factor, waarvan het grootste deel gekwalificeerd kan worden als 'pech', een bedrijfsrisico wat ieder jaar op ongeveer hetzelfde niveau ligt.

huisvesting Een aantal grote projecten vond in de zomer plaats, zoals het na bijna dertig jaar vervangen van de karakteristieke Gispentoelen (vanuit circulair oogpunt gezien deels op basis van hergebruik). Met betrekking tot de Meerjarenonderhoudsplannen is dit jaar de activiteit aan gemeentelijke zijde niet omvangrijk geweest. Wel zijn goede besprekingen gevoerd met betrekking tot de kostendekkend huur; niettemin blijft het conditiesgemeten onderhoud zorgelijk vanwege ontoereikende dekking.

Het verduurzamingsproject 7 Square Endeavour kende een goed jaar, met praktische voortgang en nieuwe partners.

Wunderbaum Wunderbaum heeft in 2008 een zelfstandige organisatie opgestart, mede op advies van de Gemeente Rotterdam. Vanaf 2013 heeft Wunderbaum zich aangesloten bij Theater Rotterdam als eerste alliantiepartner. Wunderbaum behoudt haar eigen stichting omdat Fonds Podiumkunsten geen subsidie kan/wil verstrekken aan de stichting Theater Rotterdam.

Vanaf 2013 delen Productiehuis Rotterdam en Wunderbaum een kantoorruimte in de Schouwburg. Het gebruik van de Krijn Boon Studio voor voorstellingen, repetities en montage geschiedt in onderlinge afstemming. Daarnaast repeteren zij in de studio van het Ro Theater.

In 2016 werden coproductanten en organisaties gevonden die een vaste verbintenis met Wunderbaum aangingen. Nieuw was De Warme Winkel met wie Wunderbaum en Hebbel am Ufer *Privacy* realiseerden. Tenslotte coproduceerde het Holland Festival met Wunderbaum voor een aanzienlijk bedrag en vertoonde vier voorstellingen.

In 2016 eindigt het exploitatiesaldo, dankzij het hoge aantal speelbeurten en de daarbij horende publieksinkomsten en de hoge coproductiebijdragen, € 60.700 positief.

Productiehuis Rotterdam Het behaalde resultaat van 2016 is € 11.141 negatief. Sinds de bezuinigingen heeft Productiehuis Rotterdam jaarlijks een negatief resultaat dat wordt onttrokken uit de reserve. Het eigen vermogen ultimo 2016 bedraagt € 46.647. Binnen Theater Rotterdam ontstaat dankzij de nieuwe financieringsmix en de inbedding in een grotere organisatie de mogelijkheid om een ambitieuze productiehuisfunctie te vervullen.

Educatie

In 2016 lag de focus op de verdieping van de theaterervaring en het vergroten van het publieksbereik. Door voorstellingsbezoek te combineren met een interessant randprogramma dat aansluit bij de belevingswereld en actuele ontwikkelingen werd de kans geboden de theaterervaring te verdiepen, waarbij goed afgestemd werd op de wensen en behoeften van de bezoekers.

onderwijs Binnen de Rotterdamse Schouwburg richt educatie zich zowel op het onderwijs en individuele

bezoekers. We bereiken het primair onderwijs (o.a. schoolvoorstellingen i.s.m. KCR, Bliksemstage met Jinc), het voortgezet onderwijs (in-/rondleidingen, workshops rondom voorstellingen, HBO en universiteiten (o.a. rondleidingen, masterclasses, colleges) en besteden veel aandacht aan de docenten, o.a. via de docentenkaartavond en één op één gesprekken. We kiezen voor een actieve gidsfunctie voor het onderwijs en intensieve begeleiding van groepen in de zaal door het team. Bezoekers van scholen zijn zoveel mogelijk voorbereid op het voorstellingsbezoek in een workshop, met educatieve lesbrieven vanuit de gezelschappen en voorgesprekken/inleidingen.

KCR Doel is om de samenwerking met de KCR te behouden en uit te breiden door het aanbieden van interessante schoolvoorstellingen voor het primair- en voortgezet onderwijs. Door de inzet van het grote scholenbestand van de KCR, bereikt de afdeling Educatie een breder netwerk. Op deze manier bereiken we scholen/kinderen/jongeren die de Schouwburg anders niet snel zouden bezoeken.

individuele
bezoekers Wat betreft de individuele bezoekers, moet gedacht worden aan kinderen (o.a. workshops na kindervoorstellingen), jongeren (o.a. workshops en masterclasses), studenten en volwassenen (o.a. cursussen, inleidingen, colleges, nagesprekken, workshops en festivals).

In het succesvolle *Laatste Woord* vertellen toeschouwers aan elkaar wat ze hebben gezien, op subtiële wijze aangemoedigd door dramaturg Tobias Kokkelmans en programmamakers die de Schouwburg opleidde. *De Colleges*, uitgebreidere kennismakingen met de voorstelling en de makers, zijn goed bezocht. De duur (1 uur) en de minimale beschikbaarheid van theatermakers maakt het wel tot lastig format. Daarnaast waren er 65 reguliere inleidingen met 3.871 bezoekers (gemiddeld 60 bezoekers per inleiding).

onderwijs
instellingen De relaties met de opleidingen zijn goed. Er is intensief contact met WDKA en de Hogeschool Rotterdam. Naast voorstellingsbezoek werkte de Schouwburg mee aan diverse projectweken. De contacten met Codarts, Hofplein Rotterdam, zijn optimaal en blijven erg waardevol. Zo bezochten 557 individuele studenten van Codarts onze voorstellingen.

samenwerkingen Met een aantal externe partijen werd voor het derde jaar samenwerkingsprojecten opgezet. De Schouwburg is hierin ondersteunend en fungeert als coproducent. Er waren twee mooie nieuwe programma's: *Nakie van Blakie*, dat 1.156 deelnemers in 77 workshops kende. Samen met CBK Rotterdam en Ro Theater ontwikkelden we in het kader van het Cultuurtraject (KCR) een rondleiding en theaterworkshop in één. Leerlingen (vooral VMBO) volgden een tour langs diverse wederopbouwkunstwerken en gaven aan het einde hun eigen kunstwerk terug aan de stad. Daarnaast was er *Talk the Talk*, een samenwerking met Het HipHopHuis in de eerste helft van 2016. Programma's rondom Waackers en Voguers naar Breakers en Slam Poets; het was afwisselend programma met gesprek, een panel, interview, lezing of talkshow waar de interactie met het publiek centraal stond. De samenwerking met Studio Erasmus, PaginaGroots en het

festival Nerds on Stage verloopt goed en wordt gecontinueerd.

- Talent Traject De samenwerking TRoep van Rotterdamse Schouwburg, Ro Theater, Productiehuis Rotterdam en Wunderbaum bracht weer een aantal mooie projecten voort. 15 jongeren bezochten twaalf weekenden met elkaar voorstellingen, spraken met makers, dramaturgen en acteurs en volgden diverse masterclasses. Tijdens dit Talent Traject leerden zij Theater Rotterdam van binnenuit kennen en zijn zij nog beter voorbereid op de mogelijkheden die er zijn om van theater je beroep te maken.
- jongeren performance Voorafgaand aan *Privacy* van Wunderbaum/De Warme Winkel presenteerden jongeren hun eigen persoonlijke ontboezemingen na drie masterclasses van Wine Dierickx, Urland en Schwalbe.
- Wunderbaum Wunderbaum bood rond elke productie inleidingen, voor- en nagesprekken aan. Bovendien werd er ingegaan op verzoeken voor bijvoorbeeld lessen, masterclasses of lezingen en realiseerde zo totaal 70 publiekswerking/educatie-activiteiten.
- Productiehuis Rotterdam Naast de vaste meet & greet in Club KBS organiseerde Productiehuis Rotterdam een verdiepend programma rondom De Internet Trilogie van Urland in samenwerking met dramaturg Florian Hellwig. Daarnaast organiseerde het Productiehuis samen met Urland en de Schouwburg de Gameweek, waarin Urland zijn nieuwe – in samenwerking met de collectief Oneseconds gecreëerde – interactieve not-so-serious videogame *Evil Weblords II* lanceerde op de mediawand van de Schouwburg.
- 1 afdeling educatie Vooruitlopend op de officiële fusiedatum functioneerde educatie vanaf de start van seizoen 2016/2017 als één afdeling die zowel activiteiten rondom de gastprogrammering ontwikkelt als inleidingen, workshops en masterclasses organiseert bij de eigen producties.

tot slot Theater verbindt

De foto op de voorkant van dit jaarverslag staat symbool voor de verbinding die theater en daarmee Theater Rotterdam de stad Rotterdam kan brengen. Tijdens het evenement *Dominoes* waren 150 vrijwilligers uit alle lagen van de samenleving in touw om de logistiek en veiligheid te waarborgen op en rond het parcours van dominostenen door de stad. Ruim 20.000 mensen volgde het evenement op straat of bij de 'finish' op het Schouwburgplein.

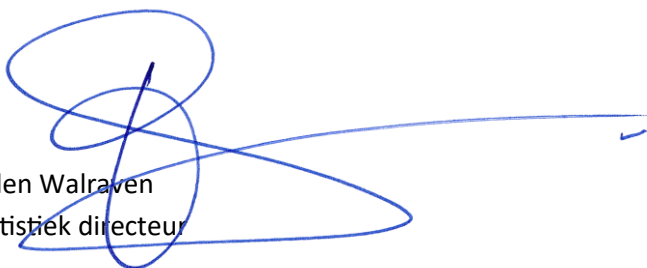
Wij bereiken op 1 januari 2017 onze finish als Theater Rotterdam een feit is en de Rotterdamse Schouwburg, Productiehuis Rotterdam en het Ro Theater fuseren tot Theater Rotterdam, met Wunderbaum als eerste alliantiepartner. Eigenlijk is het natuurlijk geen fusie, want zo'n traject is altijd een kwestie van een lange adem, waarbij wij de organisaties met elkaar verweven zonder dat de kennis en ervaring verloren gaat. Wij zijn overtuigd dat Theater Rotterdam positief gaat bijdragen aan de cultuur in Rotterdam en nieuwe verbindingen tot stand brengt in onze superdiverse wereldstad.

THEATER ROTTERDAM

Directie Stichting Theater Rotterdam
20 maart 2017

Melle Daamen
algemeen directeur

Ellen Walraven
artistiek directeur

Bert Determann
directeur bedrijfsvoering

Prestatieverantwoording Producties en Presentaties

		verslag 2016	waarvan in Rotterdam	plan 2016	waarvan in Rotterdam
Rotterdamse Schouwburg	Aantal presentaties	509	498	420	489
	Aantal bezoekers	160.286	152.648	130.000	163.172
Festival De Keuze	Aantal presentaties	30	30	40	21
	Aantal bezoekers	28.513	28.513	8.000	4.467
Productiehuis Rotterdam	Aantal producties	14	11	9	9
	Aantal presentaties	163	59	90	30
	Aantal bezoekers	11.057	2.335	7.000	1.800
Wunderbaum	Aantal producties	9	6	8	7
	Aantal presentaties	108	18	90	30
	Aantal bezoekers	17.490	2.612	13.500	4.500
Totaal	Aantal producties	23	17	17	16
	Aantal presentaties	810	605	640	552
	Aantal bezoekers	217.346	186.108	158.500	144.300

Toelichting Producties en Presentaties

Wunderbaum Het totale aantal prestaties is 108, het hoogste aantal dat Wunderbaum tot nu toe gehaald heeft. De belangrijkste oorzaak hiervan is het succes van de bestaande voorstellingen *We Doen Het Wel Zelf* en *Helpdesk* en de omvangrijke tournee van de nieuwe coproductie *Privacy*.

Voor het op locatie hernemen van *We Doen Het Wel Zelf* verkregen we extra subsidie van The Art of Impact. Hierdoor konden we deze voorstelling (tot nu toe) in Rotterdam, Antwerpen en Kortrijk op locatie spelen.

Het aantal bezoekers was in 2016 eveneens het hoogste aantal ooit, nl. 17.490. Dit werd voornamelijk behaald door het produceren en 18 keer spelen van een grote zaalvoorstelling, *The Future of Sex* en door de herneming van *We Doen Het Wel Zelf*, die op locatie met een hoge capaciteit speelde.

Het aantal voorstellingen in Rotterdam is, in tegenstelling tot vorig jaar, lager (18) dan het gemiddelde van 2013/2016 (32). De oorzaak hiervan is dat Wunderbaum in 2016 geen nieuw locatieproject realiseerde, maar de grote zaal productie *The Future of Sex*, die minder vaak op 1 plek gepresenteerd kan worden dan een kleine productie of een locatieproject.

Productiehuis Rotterdam In 2016 speelden Productiehuis Rotterdam veertien verschillende voorstellingen in totaal 160 maal. De tournees variëren van negen voorstellingen voor de jongste groep (Schöne Welt) tot en met 24 voorstellingen voor meer gevorderde groepen. Soms zijn tournees ook over verschillende boekjaren verdeeld (zoals bij de voorstellingen van Urland, De Nwe Tijd en Tijdelijke Samenscholing). Het aantal speelbeurten van deze groepen is voldoende – vooral ook door de ondersteuning van De Coproducers en samenwerking met Belgische partners, een noodzakelijke uitbreiding van het letterlijke speelveld van jonge theatermakers.

Sommige voorstellingen werden maar twee maal gespeeld. Alleen de Rotterdamse speelbeurten werden mee geteld, omdat er een specifieke Rotterdamse versie werd gemaakt (Dubois en Roi Alter), of omdat Productiehuis Rotterdam slechts een klein aandeel heeft in de coproductie. Er werd dit jaar niet gespeeld op een van de grotere publiekstrekkende zomerfestivals en behaalden toch onze aantallen. Met de nieuwe namen die het Productiehuis in de theaterwereld introduceerde is dat een goede prestatie.

Productiehuis Rotterdam maakte in 2016 zes nieuwe producties, één coproductie met Schwalbe en produceerde twee internationale residenties. Daarnaast waren er vijf producties op tournee.

Rotterdamse Schouwburg De presentaties van de Rotterdamse Schouwburg in Rotterdam zijn gelijk aan vorig jaar, maar voor het eerst is een coproductie voorstelling naar Duistland en België gegaan waardoor het totaal aantal prestaties hoger is. De bezoekersaantallen bij de voorstellingen zijn iets lager uitgekomen dan begroot terwijl er meer mensen zijn getrokken op de events die de Schouwburg heeft georganiseerd. Hetzelfde doet zich voor bij Festival de Keuze, waar twee grote trekkers door de hele stad waren geprogrammeerd in het kader van Rotterdam Viert de stad. Verschillende installaties en de participatie voorstelling *Dominoes* hebben 27.500 bezoekers getrokken.

Prestatieverantwoording Educatie

	verslag 2016			plan 2016		
	primair onderwijs	voortgezet onderwijs/mbo	hbo/wo	primair onderwijs	voortgezet onderwijs/mbo	hbo/wo
Rotterdamse Schouwburg	1.128	8.557	1.321	1.000	5.000	2.500
	25	348	92	10	120	50
	buitenschools	jonger dan 25	25 en ouder		jonger dan 25	25 en ouder
		5.329	5.962		1.500	5.500
		361	80		60	75
Festival De Keuze	binnenschools					
	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo
	-	-	-	-	175	200
	-	-	-	-	1	30
	buitenschools	jonger dan 25	25 en ouder		jonger dan 25	25 en ouder
		-	-		-	200
Productiehuis Rotterdam		-	-		-	4
	buitenschools	jonger dan 25	25 en ouder		jonger dan 25	25 en ouder
		549	1.042		150	200
		134	26		10	20
Wunderbaum	binnenschools					
	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo
	-	-	407	-	100	350
	-	-	8	-	2	15
	buitenschools	jonger dan 25	25 en ouder		jonger dan 25	25 en ouder
		1.142	1.311		400	500
totaal		134	9		20	20
	binnenschools					
	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo	primair onderwijs	voorgezet onderwijs/mbo	hbo/wo
	1.128	8.557	1.728	1.000	5.275	3.050
	25	348	100	10	123	95
	buitenschools	jonger dan 25	25 en ouder		jonger dan 25	25 en ouder
		7.020	8.315		2.050	6.400
		629	115		90	119
	totaal	deelnemers	contacturen			
		26.748	1.217			

Exploitatierekening

Theater Rotterdam

Rotterdamse Schouwburg*

Wunderbaum

Productiehuis R'dam

	<i>verslag</i>	<i>plan</i>	<i>verslag</i>	<i>plan</i>	<i>verslag</i>	<i>plan</i>	<i>verslag</i>	<i>plan</i>
BATEN								
directe opbrengsten								
publieksinkomsten	1.257.096	1.291.000	902.601	1.061.000	300.365	150.000	54.130	80.000
kaartverkoop en zaalhuur	970.602	1.121.000	902.601	1.061.000	41.321	30.000	26.680	30.000
uitkoop	286.494	170.000	-	-	259.044	120.000	27.450	50.000
sponsorinkomsten	149.189	204.334	149.189	189.334	-	10.000	-	5.000
overige inkomsten	560.025	247.000	305.613	127.000	164.574	100.000	89.838	20.000
coproductiebijdragen	245.412	120.000	-	-	164.574	100.000	89.838	20.000
horeca-exploitatie	295.942	119.000	295.942	119.000	-	-	-	-
educatie	9.671	8.000	9.671	8.000	-	-	-	-
indirecte opbrengsten								
diverse inkomsten	515.419	484.500	429.354	476.000	39.188	8.500	46.877	-
verhuur	109.287	112.500	109.287	112.500	-	-	-	-
auteursrechten	6.215	8.000	-	-	5.052	8.000	1.163	-
merchandising	-	500	-	-	-	500	-	-
uitleen personeel	147.762	75.000	125.201	75.000	22.561	-	-	-
exploitatie artiestenfoyer, doorbelaste kosten	194.866	288.500	194.866	288.500	-	-	-	-
overige	57.289	-	-	-	11.575	-	45.714	-
bijdragen								
meerjarige subsidie OCW/cultuurfondsen	541.400	507.000	-	-	541.400	507.000	-	-
structurele subsidie gemeente Rotterdam	6.276.500	6.271.000	5.511.058	5.511.000	357.206	357.000	408.236	403.000
overige subsidies/bijdragen uit publ. middelen	644.100	320.000	475.562	240.000	35.860	-	132.678	80.000
overige bijdragen uit private middelen	322.707	355.000	204.074	220.000	103.633	95.000	15.000	40.000
particulieren	675	2.000	-	-	675	2.000	-	-
fondsen	322.032	353.000	204.074	220.000	102.958	93.000	15.000	40.000
som der baten	10.266.436	9.679.834	7.977.451	7.824.334	1.542.226	1.227.500	746.759	628.000
LASTEN								
beheerslasten								
beheerslasten personeel	1.211.267	1.280.440	930.908	980.940	163.115	180.000	117.244	119.500
directie	953.413	388.400	800.623	242.400	72.657	68.000	80.133	78.000
secretariaat	49.618	174.100	-	114.600	29.874	32.000	19.744	27.500
personeelszaken	-	54.900	-	54.900	-	-	-	-
financiële zaken/acquisitie	54.398	282.200	-	238.200	41.175	30.000	13.223	14.000
algemene zaken (receptie, gebouw, foyer, ICT)	8.916	293.840	-	243.840	8.916	50.000	-	-
overige personeelskosten	14.637	-	-	-	10.493	-	4.144	-
gastpersoneel	130.285	87.000	130.285	87.000	-	-	-	-
beheerslasten materieel	2.154.883	2.072.489	2.033.424	1.921.989	73.349	106.000	48.110	44.500
huisvestingslasten	1.494.780	1.797.189	1.447.481	1.746.189	23.431	36.000	23.868	15.000
kantoorkosten	253.259	235.800	193.120	175.800	41.442	40.000	18.697	20.000
algemene publiciteitskosten	13.380	34.500	-	-	8.476	25.000	4.904	9.500
afschrijvingskosten	393.464	5.000	392.823	-	-	5.000	641	-
activiteitenlasten								
activiteitenlasten personeel	3.550.447	3.303.615	2433.125	2.416.115	784.216	630.000	333.106	257.500
vast personeel	2.136.984		2.136.984					
artistieke staf	512.256	699.500	-	282.000	444.400	380.000	67.856	37.500
uitvoerend personeel	65.826	1.134.200	-	1.114.200	-	-	65.826	20.000
ondersteunend personeel (publieksservice, marketing, kassa)	44.650	878.080	-	838.080	-	-	44.650	40.000
gast personeel	749.699	512.000	232.001	127.000	324.586	230.000	193.112	155.000
overige personeelskosten	41.032	79.835	64.140	54.835	15.230	20.000	38.338	5.000
activiteitenlasten materieel	3.272.727	2.976.890	2.556.940	2.458.890	456.347	311.500	259.440	206.500
voorbereidingskosten	132.471	243.000	-	14.000	87.826	120.000	44.645	109.000
uitvoeringskosten	2.309.939	1.678.100	1.775.027	1.468.100	336.941	140.000	197.971	70.000
specifieke communicatie	278.435	341.000	230.031	266.000	31.580	50.000	16.824	25.000
onderhoud, vervanging, apparatuur	551.882	714.790	551.882	710.790	-	1.500	-	2.500
som der lasten	10.189.324	9.633.434	7.954.397	7.777.934	1.477.027	1.227.500	757.900	628.000
saldo rentebaten/lasten	1.619-	-	1.619-	-	-	-	-	-
SALDO	75.493	46.400	21.435	46.400	65.199	-	11.141-	-
RESULTAATBESTEMMING								
mutatie bestemmingsreserve onderhoud en vervanging	395-	-	395-	-	-	-	-	-
mutatie bestemmingsfonds OCW	4.500-	-	-	-	4.500-	-	-	-
mutatie algemene reserve	70.598	46.400	21.040	46.400	60.699	-	11.141-	-

* incl. Festival de Keuze